

COMMENTAAR NA HET EO-ONDERZOEK «DE BOODSCHAP EN DE KLOOF»

Jef De Vriese

Een bolwerk van granieten zekerheden. Een sluitend systeem van geloofswaarheden. Vele vragen - één antwoord. Dat beeld heeft de buitenwereld van orthodox-christelijk Nederland.

Maar de werkelijkheid is anders. Onderzoek onder EO-leden naar verschuivingen in de geloofsinhoud en geloofsbeleving van orthodoxe christenen laat zien dat het graniet anno 1997 scheuren vertoont. Het systeem sluit niet meer. En sommige antwoorden van vroeger blijken vandaag niet langer te werken.

Zo begint de tekst op de achterflap van "De Boodschap en de Kloof: Communicatie van het Evangelie in een postmoderne tijd".

INLEIDING

Er is een probleem met de hele discussie rondom modernisme en postmodernisme. Soms lijkt er op alsof postmodernisme de maatstaf is waartegen gezonde evangelieverkondiging wordt afgemeten. De verkondiging wordt dan aangepast aan de communicatie die tegenwoordig noodzakelijk is om mensen te bereiken. Daartegenover wordt het modernisme gemakkelijk als achterhaald en ouderwets bestempeld.

De stelling die ik wil poneren is dat de filosofie van zowel het modernisme als het postmodernisme voortgekomen is uit de ijdelheid van het menselijk denken. Beide zijn vervreemd van het leven Gods (Ef. 4:17-18). Beide zijn verwerpelijk, want in beide staat God buiten.

BEPAALT DE VERPAKKING DE INHOUD?

De zaak voorstellen alsof we voor de keuze staan tussen een moderne en een postmoderne aanpak zou een onjuiste voorstelling van de keuze zijn. Vraag één is wat de Bijbel zegt, en pas ten tweede hoe dat verkondigd kan worden door zoveel mogelijk aan te sluiten bij de cultuur. Lopen wij het gevaar door het accent te leggen op HOE het evangelie verkondigd kan worden, ook WAT onze boodschap is aan te passen aan de cultuur? Uitgangspunt van wat wij verkondigen is niet de cultuur. Moet de maatstaf van de evangelieverkondiging niet gezocht worden in het eeuwig en blijvend Woord van God, dat norm en maatstaf is over alle tijden en culturen heen? Moet ons referentiepunt niet de Schrift zijn? Of is de cultuur maatstaf van alle dingen geworden?

DE FUNDAMENTEN LOSGELATEN?

Postmodernisme houdt niet van vaste zekerheden of absolute waarheden. Maar moet geloof dat zoekt naar vaste zekerheden en waarheden meteen als modern verketterd en opzij gezet

Oorspronkelijk verschenen in Tijdschrift voor Theologie en Pastorale Counseling
15de jaargang, 3de kwartaal 2005, nr 67, p 36-37
© Centrum voor Pastorale Counseling v.z.w.

U kunt dit artikel voor persoonlijk gebruik downloaden en printen in de layout waarin het zich bevindt. Kopiëren voor gebruik in eigen gemeente, bijbelstudiegroep, etc., is toegestaan. Kopieën mogen niet verkocht worden voor een bedrag dat hoger is dan de werkelijke kopiekosten. Het is niet toegestaan in de tekst wijzigingen aan te brengen of delen van de tekst afzonderlijk te publiceren. Voor overname van de tekst via een tijdschrift, nieuwsbrief, reader, cursus, website, digitale drager of enige andere publicatie is toestemming vereist. Mail: info@devriese.eu. Website: www.devriese.eu.

worden? Moet geloof dat zich zorgen maakt over de inhoud van haar verkondiging, niet alleen van essentiële geloofswaarheden (zonde, redding door genade, het bestaan van Satan, enz.) maar ook van geloofsaccenten (rol en plaats van de vrouw in huwelijk en ambt, afval en heilzekerheid, enz.), als afgedaan beschouwd worden? Is het een teken van levend geloof dat 87% van de EO-achterban een persoonlijke relatie met Christus belangrijker vindt dan regels en opvattingen? Of zijn deze tendensen tekenen dat Nederlandse christenen misschien meer onder invloed staan van het postmodern denken dan van de Schrift?

Uit de EO-enquête lijken de basiswaarheden van het geloof nog overeind te staan (ongeveer voor 90%). Maar zodra het gaat over moraal, worstelen met lijden, rolpatronen, enz., duikt een ander beeld op. EO-kijkers zijn postmodern. Ze zijn niet geïnteresseerd in geloofsvragen die tot op heden de kerken verdeelden. Dit is positief wanneer het betekent dat er toenadering, eenheid en liefde ontstaat. Maar dit is ook het begin van het einde wanneer het betekent dat men voor die vragen geen interesse meer heeft en meedeint op antwoorden die geen denkwerk vergen, maar wel een goed gevoel geven. Het baat grote zorgen wanneer men niet langer geïnteresseerd blijkt om deze vragen te onderzoeken vanuit de Schrift, wanneer men ervaringsgericht wordt en steeds dichter groeit naar een seculier gedachtegoed. Indien dit alles klopt, dan beantwoordt men de vragen over fundamentele geloofswaarheden niet vanuit een vaste overtuiging, verankerd in een degelijke kennis van Gods Woord, maar vanuit een eerder spontaan reactiepatroon. Geloof wordt steeds minder leerstellig onderbouwd. Steeds minder weet men waar een leerstelling in de Bijbel staat. Daar wordt ook minder naar gezocht. De plaats van de Schrift in de voortdurende geloofsvorming lijkt te wankelen. Indien een grondig onderzoek gedaan zou worden naar Schriftgebruik en visie op het gezag van de Bijbel, zou daaruit wel eens kunnen blijken dat er "geen kennis van God is in het land" (vgl. Hos.4:1) en dat geloof op maat van de individuele geloofservaring wordt gesneden. De eerste muren die dan vallen zijn de secundaire geloofspunten. De fundamenten worden spoedig aangetast...

GEZICHTSBEDROG?

Het CPC begint zijn inleidende pastorale cursus steeds met hetzelfde uitgangspunt: de Bijbel. Alle deelnemers belijden op dat moment te geloven in de Bijbel, "van kaft tot kaft". Iedereen is akkoord, totdat wij beginnen te spreken over de onderdanigheid van de vrouw, de tuchtiging van kinderen, enz. Plots blijkt de Bijbel niet langer het hoogste gezag te hebben, maar wel de emotionele reactie op mistoestanden rondom de aangehaalde thema's. Het is alsof de studenten niet meer onbevungen naar deze bijbelse richtlijnen kunnen luisteren. Ze geloven, maar met commentaar! Mondeling standvastig, maar qua beleving zeer in beweging! Ze kunnen de Bijbel op dergelijke punten vaak niet ongekleurd lezen of aanvaarden, noch begrijpen wat deze dingen betekenen. Hun begrip ervan is gekleurd door menselijke misbruiken van de bijbelse richtlijnen en de cultuur die anti gezag is.

Is het zo dat de volle rijkdom van de Schrift ons slechts ten dele wordt geopenbaard, in relatie tot wie wij zijn, onze problemen, onze omstandigheden, onze tijd en cultuur? Worden wij enerzijds blind door onze cultuur? En zien wij anderzijds slechts in functie van de cultuur? Zocht de kerk in de moderne tijd naar vaste zekerheden in universele geloofswaarheden, omdat de cultuur zocht naar vaste zekerheden? En zoekt de kerk in de postmoderne tijd naar authentiek beleven, omdat de cultuur naar authenticiteit zoekt? Op zich hoeft dat geen probleem te zijn, behalve dat de cultuur de theologie heeft "verpakt", en door de verpakking ook de inhoud heeft bepaald. De moderne theologie heeft regels en geloofswaarheden onderstreept, maar weinig wegen aangetoond om tot waarachtig geloofsleven te komen. Ouders timmeren de waarheden in de hoofden van hun kinderen die geen leven zien, en van jongeren geen boodschap hebben aan verstandelijk geloof. De postmoderne tijd echter legt zoveel accent op betekenis en beleving, dat objectieve geopenbaarde geloofswaarheid plaats

moet ruimen voor geloofservaring. Ouders voeden hun kinderen zo ervaringsgericht op dat ze straks, noch in geloof, noch in relaties, noch in emotionaliteit, noch in uitstel van behoeftebevrediging, enz., zelfbeheersing en nuchterheid ontwikkeld zullen hebben. Er liggen geen waarheidsfundamenten meer. Geloofswaarheden zijn een voorbijgestreefd station. Hoofdzaak is behoeftebevrediging en snakken naar liefde en intense emotionele ervaring (als opvulling van de leegte?): de zoektocht naar de kick waardoor de trein ontspoord...

EEN HELDERE UITKIJKPOST

Het licht schijnt in de duisternis. Gods Woord maakt zichtbaar wat in een moderne én in een postmoderne filosofie duister is. Hoofdzaak van ons streven moet niet zijn de evangelieverkondiging anders te verpakken omwille van de gewijzigde cultuur, alhoewel dit nuttig en nodig is. Hoofdzaak moet zijn de feiten van het evangelie (schepping, zonde, kruisdood, redding, enz.) te communiceren in elke cultuur. Niet het evangelie moet aan de cultuur tegemoet komen, maar de cultuur moet onderworpen worden aan het evangelie.

Het evangelie is het evangelie van de liefhebbende Vader én van de rechtvaardige Rechter. Is de moderne tijd de Vader vergeten en verdringt de postmoderne tijd de Rechter? Dreigt de aandacht aan de verpakking van het Evangelie, hoe belangrijk dat ook is, niet de inhoud ervan te ondermijnen? Want wie de Rechter verzwijgt, verzwijgt ook het oordeel en verdoezelt de zonde, zodat er steeds minder redding van zonde gepredikt wordt.

Dekker Schrijft: "Maar hier is het gevaar groot dat we zoveel begrip voor elkaar hebben en zo goed naar elkaar kunnen luisteren, dat we geen boodschap voor de ander over houden. De democratisering van het geloof kan zover doorgroeien dat God er wel bij mag zijn, maar op onze voorwaarden. Dan komt alles over boven alsnog van beneden."¹

GEHEEL ANDERS?

Is het gevolg dat de kerk steeds meer op de wereld gaat gelijken? De christen moet *geheel* anders zijn (Ef.4:20). Dat merk ik niet bij de achterban van de EO. Mag ik de gegevens uit het onderzoek 'De boodschap en de kloof als volgt interpreteren?':

Enkele cijfers:

- 77% van de totale achterban (en 89% van de evangelischen) gelooft volgens de strikte orthodoxie (gelooft in leven na de dood, het bestaan van de hemel, het bestaan van de hel, het bestaan van de duivel, Adam en Eva, Jezus de Zoon van God). Wil dit zeggen dat minstens 11% van onze gemeenteleden op essentiële geloofspunten de mist ingaan? Is dit levend geloof of de kiem van de dood?
- Volgens 55% is een sterk geloof het belangrijkste in het leven. Vindt bijna de helft gezondheid, huwelijk, enz., belangrijker dan de relatie met God?
- Voor 78% heeft de Bijbel absoluut gezag over leer en leven. Maar wat dat betekent dit "absoluut gezag"? Wordt dit een slogan zonder inhoud? En wat met de 22% anderen?
- Hebben als ouders een probleem met het huwelijk van een kind met een ongelovige: 72%. 28% niet? Welk onderwijs wordt aan de jongeren gegeven? Wat betekent dit voor de volgende generatie?

- 17% brengt sympathie op voor alternatieve samenlevingsvormen. Is dit een bescheiden minderheid (volgens de onderzoeker) of een significante ondergraving van de huwelijksmoraal?

- Indien 66% beweert zichzelf weg te willen cijferen voor de ander, hoe is het dan in christelijk Nederland met de liefde gesteld (zelfs indien die 66% er in slagen te doen wat ze beweren)? Hoe kan de wereld dan de liefde zien onder elkander?

- Indien 23% vindt dat een relatie tussen man en vrouw pas goed is als ze elkaar volkomen vrij laten, wat betekent dit dan voor het begrip dat men heeft voor de bijbelse normen, rolpatronen, enz., in het huwelijk? Indien voor 87% een buitenechtelijke relatie een teken is dat er iets mis is (en voor 13% niet), en indien seks voor het huwelijk niet kan voor 63% (en dus wel voor 37%?), is er dan niet iets grondig mis? Heeft de allergie voor regelgeving dan geen gevolg voor het leven?

Geheel anders? Voor een bepaald percentage wel...

POSITIEVE INTERPRETATIE EENZIJDIG

Statistieken zijn altijd moeilijk interpreteerbaar. Toch schrik ik van de nogal positieve toonzetting die gebruikt wordt bij de interpretatie van de gegevens. Misschien is dit 'wetenschappelijke neutraliteit', maar positief kunnen de commentatoren beter niet zijn. Doen de resultaten niet vermoeden dat de kernwaarden van de Bijbel nog redelijk gehandhaafd worden bij de EO-achterban, maar dat het postmodernisme zijn tol eist op vele vlakken? Indien de evangelieverkondiging en het onderwijs binnen de kerk zich laat leiden door het postmodernisme, zal de geloofsinhoud straks dan zo uitgehold worden, dat de kerk de kans loopt zich vooral in religieuze ervaring te onderscheiden van de wereld, en niet op grond van anders leven?

De EO-enquête bevestigt observaties uit de pastorale praktijk: er heerst een groeiend gebrek aan kennis, een streven naar ervaring en behoeftebevrediging los van geloofsgehoorzaamheid, een toenemende morele onkunde en een verval binnen de gemeente. Is het niet bekend dat EO-kijkers in hun kijkgedrag nauwelijks afwijken van de gemiddelde TV-kijker in Nederland?

OPENHEID OF STRIJD?

Postmodernisme creëert openheid voor spiritualiteit. Dat zal nieuwe kansen geven om het evangelie te verkondigen en hoorders te vinden. Verkondiging zal niet hoeven te gebeuren vanuit een verdedigende houding, maar zal onbevangen kunnen. Toch zal dit niet noodzakelijk betekenen dat er meer openheid komt, of dat een opwekking voor de deur staat. Ik ben niet zo positief over de uiteindelijke kansen die het postmodernisme zal bieden.² Het postmodernisme staat immers niet open voor absolute waarheid. Wij zullen het evangelie kunnen verkondigen vanuit een veel minder defensieve houding dan vroeger, maar alleen op voorwaarde dat wij ons niet beroepen op absolute waarheid. Dit laatste zal ons brandmerken als onverdraagzaam en liefdeloos naar werelds begrip. Het is moeilijk te preken in een cultuur waarin ervaringen het criterium voor realiteit zijn.

Het is voor het eerst in de geschiedenis dat de maatschappij niet op zoek gaat naar de waarheid, en daarmee in massaal conflict zal komen met de bijbelse boodschap. Een fundament van de dialoog tussen boodschap en wereld wordt onderuit gehaald. Christenen

zullen wel in staat zijn de ervaring van de mens aan te spreken met een ervarende verhalende vertelling van de Schrift, of het tonen van hun levensstijl, maar radicaal in botsing komen met diezelfde mens wanneer ze over gaan tot de verkondiging dat hun geloof op objectieve waarheid berust.

Dit laat weinig plaats voor optimisme, alsof de verkondiging in de postmoderne tijd eenvoudiger zou worden dan in de moderne tijd. Er komt nu een geestelijke strijd die, als hij niet zwaarder wordt, in elk geval niet gemakkelijker zal worden dan voorheen. Een "emotionele vertaling" van de bijbelse waarheden, zal misschien de hedendaagse mens aanspreken, maar de Waarheid zal steeds de haat van de wereld blijven opwekken (Joh.17:14). Dat geldt vooral in deze tijd waarin liefde en waarheid in de wereld niet als één gezien worden.

EEN UITDAGING

Hoe moet dit verder? Blijven we bij een klaagzang over mogelijke negatieve ontwikkelingen? Is het ook niet zo dat de openheid tegelijkertijd ook betekent dat christenen nu meer dan ooit bereid zijn naar elkaar te luisteren? Is er niet meer dan ooit samenwerking en verlangen om in eenheid Gods Koninkrijk voortgang te doen vinden? Zeker!

Toch hebben we meer nodig dan dat. De grootste zegen die de kerken kan overkomen is een gezamenlijk standpunt over de betrouwbaarheid en de inhoud van de Bijbel en haar reddende boodschap.

Er is een uitdaging waarvoor samenwerking en eenheid absoluut noodzakelijk is: de kloof tussen leer en leven, een gevaar dat zowel in modernisme als postmodernisme schuilt te lijf gaan.

Er is een uitdaging voor de EO om in deze tijd de verpakking van de boodschap niet de inhoud ervan aan te laten tasten. Dit artikel is geen kritiek op de EO, maar een aanduiding van de moeilijke omstandigheden waarin deze omroep haar boodschap moet verkondigen.. Gebed a.u.b.!

Er is een uitdaging om het evangelie naar inhoud en naar vorm te verkondigen aan modernen en postmodernen.

Er is een uitdaging om de bijbelse leerstellingen te onderwijzen en aandacht te besteden aan de ontwikkeling van onderwijsmaterialen (een catechismus?).³

Er is een uitdaging het Oude Testament niet als achterhaald en wettisch te beschouwen. Gods karakter is onveranderlijk, en is niet verschillend vóór of na de eerste komst van Jezus.

Er is een uitdaging moderne en postmoderne christenen de volle rijkdom van de Bijbel te laten zien. Laat mij beginnen met een bescheiden bijdrage in het volgende artikel: een boodschap die modernisme en postmodernisme overstijgt.

EINDNOTEN

¹ W.H. DEKKER, *Een op drift geslagen kudde*. In: De boodschap en de kloof: Communicatie van het Evangelie in een postmoderne tijd. EO, 1997, p.24.

² Voor een eerder positieve kijk op de crisis: W. OUWENEEL, *Het komt goed met de crisis*. In: De boodschap en de kloof. Communicatie van het Evangelie in een postmoderne tijd. EO, 1997, p.51-67.

³ Zie het themanummer over geloofsoverdracht van het TTPC, 3de kwartaal 1995.